

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ՔԱՐՈՋԻԶԸ

Պերճախօսութիւնը, ամէն բանէ առաջ, արուեստ մըն է, հոգեւոր լուսաւորութեան եւ գաղափարներ արձայայտելու կերպ մը ըլլալէ յետոյ: Անհարակոյս բարոյի կարեւորութիւնը համար, ենթական պէտք է ունենայ՝ բաւարար կրօնական ուսում եւ որոշ պատաստութիւն, ընդհանուր զարգացում, լեզու, հմտութիւն, եւ տակաւին բնախօսական եւ այլ յարմարութիւններ, սակայն ամենէն կարեւորը, ներքին բերումը, ներշնչումը, հոգին է նուիրական խօսքին օրէնքը: Երբ բարոյիչը ունի այդ հոգին, խօսքին զօրութիւնը կ'աւելնայ ու կ'աղբերանայ խօսողի շրջաններուն վրայ: Առանց այս բերումին չի կրնար կատարուիլ արուեստի որ եւէ գործ:

Խօսքը տպաւորիչ է եւ հազորդական, ոչ թէ իր գոյր ու յանկուցիչ ոնին կամ ընտրուած ու դատաւորուած գաղափարներուն համար, այլ հոգեկան այն շնորհէն մանաւանդ, որ խօսքին նկարէն, խօսողին անձնէն եւ արձայայտման կերպէն կը բխի յանախ:

Երանաւորն Գարեգին Կարողիկոսը գերազանցօրէն ներշնչումի մարդն էր, խօսքը իրեն համար գաղափարներու եւ բառերու շարահիւսութիւն մը ըլլալէ առաջ՝ ոգիի մը եւ ազնու իրականութեան մը արձայայտութիւնն էր: Այդ իրականութիւնը կուգար իրեն մէջ կրօնէն, մեր անցեալէն եւ անոնց իր մէջ ստեղծած բաբախուն եւ զեղուն երեւոյթներէն: Հանգուցեալ Վեներ Նախանձայոյ, նուիրեալ եւ հաւատարիմ մեակն էր իր հայրերու Ասուծոյն եւ իր ժողովուրդի անցեալ սխաղործութեան: Անոնցմով հաւատարիմ իր հոգին զիտէր վերածուիլ ապականի կամուրջի մը, մեր անցեալէն ապագային երկարող: Ուրիշ խօսքով կը հաւատար անցեալէն դէպի ապագան ձգուող մեր նախասարգին:

Հակառակ ժամանակի պահանջներուն եւ արդիականութեան սխալ բնութեամբներու աւելին, անիկա ամբախարհալ կը մնար հաւատարիմ մեր անցեալին՝ եւ անով պայմանաւոր մեր արժեքներուն: Հայ եկեղեցին անոր հոգիին մէջ հրաշքներու եւ սխաղորդութիւններու շարք մը ըլլալէ վերջ, կը մնար տակաւին անկործանելի դոփք մեր դժբախ-

տութիւններուն եւ աւերներուն դիմաց ծածանող: Հայ եկեղեցին, իրեն համար, մեր ցեղային բիւրեղացած իտեղներու եւ ձգտումներու աւանդաւանն էր. անոր զօրացումն ու կենսունակութիւնը, անոր նկատմամբ մեր անվերապան զօրգութեամբ միայն ի վիճակի պիտի ընէին այդ սրբազան Հաստատութիւնը գիտակալելու օտար ու մաշուող ազդեցութիւնները, եւ մեղմելու ժամանակին պատճառած աւերները: Վասնզի Հայ եկեղեցին իրեն համար մեր ամենէն հզօր բնազդն էր, մեր ցեղային ինքնութիւնը. այն վայրկեանին որ քանդուէր եւ եղծուէր իր աւանդական ու մաքուր հասկացողութիւնը մեր մէջ, հոգեբանական հետեւողականութեամբ մը՝ այդ բնազդը իր սնունդը պիտի փնտէր զինք ձեւաւորող հոգիի անհարազատ կերպարաններուն ներքեւ, եւ պիտի ալլաւերէր: Ահա թէ ինչու երանաւորն Վեներ համար Հայ եկեղեցին կը կազմէր մեր «ամէն բանէ վեր» եւ մեր փրկութեան անկործանելի զենքը: Այդ մասնախիլն մղումին տակ է որ ան տարիներով խօսած, ուսուցած, առաջնորդած եւ հեղինակած է, հաւատար եղանակով, ու զբիշք մասներուն՝ իշած գերեզման:

Մեր պատմական ու եկեղեցական կեանքի վերջին երեք հազար զարու ընթացքին, երկու գլխաւոր խօսքի վարպետներու, Օրմանեանի եւ Դուրեանի, բարոյելու ոնն ու մեքոսը առանձին զարգացներու ճնունդ պիտի տային: Առաջինին պերճախօսութիւնը բխականական եղանակով շատագուրբեան արուեստի օրինակը կը հանգիստանար, իսկ Դուրեանինը, բարձրօրէն որակաւոր ու հաւատարակուած խօսքն էր, օրօրուն ու ծիփուն, որ բանաստեղծական օճութեամբ ու շողիւններով կը հմայէր ունկնդիրները, երանութեամբ լեցնելով բարեպաշտիկ ու խորհրդագրած հոգիները:

Հանգուցեալ Գարեգին Կարողիկոսին եղանակը եւ արձայայտութեան ձեւը կուգար Օրմանեանէն, իսկ հոգեզգած սլացքը կը մօտեցնէր զինքը Դուրեանին: Մեր պերճախօսութեան կրօնական զոյգ բեւեռներու միաձուլեալ այս համադրութիւնը, որքան ներդաշնակ ու ինքնակ, նոյնքան հարստ ու ցցուն, զինք կ'ընէին իրական ու փնտռուած մեր մեծ պերճախօսներէն մին: Իր խօսքին իսկութիւնը ինքնամուր փառաբանութիւնն էր մեր անցեալին, անոր արժեքներուն, եւ

